

Малиш Наталія Андріївна,
професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор наук з державного управління, професор

Державна політика щодо функціонування зони відчуження в Україні

Чорнобильській катастрофі було присвоєно 7-ий рівень небезпеки за Міжнародною шкалою ядерних подій (INES), оскільки вона мала глобальні наслідки. Такий самий рівень небезпеки також присвоїли аварії на АЕС «Фукусіма-1» у Японії, яка сталась у 2011 році внаслідок землетрусу.

Тридцяти кілометрова зона Чорнобильської АЕС і нині ще потребує низки агротехнічних, агрохімічних заходів, що спрямовані на зменшення надходження радіонуклідів в організм людини. Проблеми, що виникали у зв'язку з аварією: ведення сільськогосподарської діяльності на забруднених радіонуклідами землях, повернення у сівозміну родючих площ, вирощення сільськогосподарських культур, отримання екологічно чистої продукції тваринництва. Основні контрзаходи, які проводились у рослинництві поділяли на п'ять великих груп: заборонені, вивчення радіаційної обстановки і складання прогнозу забруднення рослин, уточнення радіаційної обстановки, зміна структури землекористування, меліоративні і агротехнічні заходи.

Відповідно до Загальнодержавної програми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки необхідно було реалізувати заходи щодо подальшої соціальної, медичної і психологічної реабілітації населення та його протирадіаційного захисту, забезпечити збереження їх культурно-історичної спадщини. Найефективнішими, за оцінкою фахівців, виявилися: заміна продуктів харчування з високими рівнями радіоактивного забруднення на чисті; вапнування ґрунтів; внесення підвищених доз мінеральних

добрив; залуження та перезалуження луків, пасовищ; глибоке переорювання ґрунтів.

Меншою від очікуваної була ефективність захисту населення шляхом переселення постраждалих у чисті місцевості. Одним з найбільш важливих питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є повернення територій, що зазнали радіоактивного забруднення, до нормального життя, працевлаштуванням людей, надання можливості реалізувати свій економічний потенціал містам, населеним пунктам. Перспективним напрямом державної політики щодо відродження території ЧАЕС став туризм.

За останні два десятиріччя у світі будувалось від 2 до 10 ядерних реакторів на рік, тоді як до аварії на ЧАЕС, запускалося 20-30 реакторів майже щороку. Нині атомна енергетика за економічними показниками програє новим відновлюваним джерелам енергії. Вартість будівництва нових АЕС зростає, а вартість вітрової та сонячної енергетики постійно зменшується завдяки швидкому розвитку інноваційних технологій.

Дослідження Міжнародних організацій показують, що уряди країн і досі витрачають велику частину грошей платників податків на продовження залежності від найбруднішого виду палива – вугілля. Так, в Україні за 2015-2017 роки загальна сума прямих дотацій у сектор склала більш ніж 7 мільярдів грн, а непряме дотування – 27 мільярдів грн [1].

Україна як договірна сторона Енергетичного Співтовариства має зобов'язання позбутися будь-яких дотацій в енергетичному секторі та забезпечити вільну конкуренцію на ринку. Водночас виробництво електроенергії з вугілля стає все дорожчим у порівнянні з відновлюваними джерелами енергії (ВДЕ). До 2035 року Україна повинна перейти на 25% ВДЕ, що передбачено у затвердженій 2017 року Енергетичній стратегії України [2].

У 2014 р. Постановою Кабінету Міністрів України було утворено Державне агентство України з управління зоною відчуження (ДАЗВ), яке стало центральним органом

виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснює державне управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення [3].

ДАЗВ здійснює державний контроль за дотриманням правового режиму зони відчуження та відселеної частини зони безумовного відселення; забезпечує проведення моніторингу стану природного середовища; видає, зупиняє та скасовує спеціальні дозволи; здійснює управління охороною культурної спадщини на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення; забезпечує проведення робіт з визначення радіаційного стану зони відчуження, дотримання норм радіаційної безпеки, проведення радіоекологічного моніторингу та радіаційного контролю тощо.

У 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон України, яким визначено основні завдання та заходи направлені на зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкту «Укриття», а також зазначені об'єми їх бюджетного фінансування до 2020 року.

У грудні 2016 року Мінприроди та Державне агентство управління зоною відчуження запропонували бізнесу подати заявки на відведення земельних ділянок під розміщення об'єктів відновлювальної енергетики. Загалом надійшло понад 60 заявок з Данії, США, Китаю, Німеччини, Франції, Білорусі, України. Наприкінці 2018 року в Прип'яті на території Чорнобильської АЕС відкрито сонячну електростанцію. На території Чорнобильської зони буде збудована ще одна наземна сонячна електростанція. Проект фінансується за кошти уряду Іспанії, що сплачені у рамках співпраці з Україною за Кіотським протоколом [4].

Не менш важливою складовою державної політики щодо відродження території ЧАЕС є соціальний захист громадян,

які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Відповідний Закон України «Про внесення зміни до статті 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» було ухвалено в 2017 р. В Указі Президента України «Про додаткові заходи з відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, із соціального захисту постраждалих осіб, безпечного поводження з радіоактивними відходами» 2018 року, дружинам (чоловікам), які втратили годувальника із числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесених до категорії 1, пенсія у зв'язку з втратою годувальника, допомога призначається незалежно від причинного зв'язку смерті з Чорнобильською катастрофою». Закон набрав чинності з 1 січня 2018 року.

Список використаної літератури:

1. Аналітичний огляд Міжнародної організації Енергетичного Співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/03/25.html>
2. Енергетична стратегія України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>
3. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження» від 22 жовтня 2014 р. № 564 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-п>
4. Сайт міністерства екології та природних ресурсів України. ДАЗВ та профільні установи завершили розробку Концепції нової програми зняття ЧАЕС з експлуатації на 2021-2031 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://menr.gov.ua/timeline/CHAES-ta-zona-vidchuzhen-nya.html>